

การศึกษาวิเคราะห์ตำนานอุรังคธาตุในฐานะมรดกโลกทางวัฒนธรรม ของชุมชนสองฝั่งโขง

A Study and Analysis the Legends of Urangkathat as a Cultural World Heritage of Mekong Communities

ศศิธร ล่องเลิศ, ยูเคศ ศากยะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

Sasithorn Longlert, Yakesh Shakya

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Phanom Buddhist College

E-mail : sasi29.long@gmail.com

Received: 18 November 2024; Revised: 16 December 2024; Accepted 18 December 2024

© The Author(s) 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ตำนานอุรังคธาตุสองฝั่งโขง 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุ และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุ ผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงคุณภาพคือ พระภิกษุสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุพนมและวัดพระธาตุอิงฮัง ปราชญ์ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น รวมทั้งหมด 20 รูป/คน โดยพื้นที่ดำเนินการศึกษา ได้แก่บริเวณ องค์พระธาตุพนม และ พระธาตุอิงฮัง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. ตำนานอุรังคธาตุ (อุรังคินทาน) จัดเป็นวรรณกรรมเชิงศาสนา เล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและบ้านเมืองใน สปป. ลาว และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นโดยเฉพาะผู้สูงอายุจะรู้จักตำนานเรื่องนี้ผ่านการบอกเล่าในฐานะ “ตำนาน” ที่บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่เข้ามาในดินแดนสองฝั่งโขง 2. ความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนใกล้เคียงวัดพระธาตุพนม และ พระธาตุอิงฮัง มีความเชื่อที่สัมพันธ์กัน นั่นคือ การเสด็จมาของพระพุทธเจ้าผู้รู้กล่าว เพื่อบำเพ็ญการในพุทธศาสนสถานสำหรับประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่ภูเก้าพร้าว 3. ความเชื่อปรากฏในรูปแบบของการสร้างพุทธศิลป์แบบเจดีย์ และการบูชาสักการะด้วยวิธีการในโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุ ได้แก่ งานนมัสการพระธาตุสองฝั่งโขง งานบุญประเพณีบุญผะเหวด และงานบุญประเพณีสงกรานต์ งานบุญประเพณีแข่งเรือ งานบุญประเพณีไหลเรือไฟ งานบุญประเพณีบุญกฐิน และงานบุญประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

คำสำคัญ: ตำนานอุรังคธาตุ; มรดกทางวัฒนธรรม; ชุมชนสองฝั่งโขง

Abstract

The research objectives are 1) to collect knowledge about the legend of the Urangkathat on both sides of the Mekong River, 2) to study and analyze the traditional beliefs of people on

both sides of the Mekhong River about the legend of the Urangkathat, and 3) to study cultural relationships of the people on both sides of Mekong River about the legend of Urangkathat. The main 20 qualitative informants are monks related to Phra That Phonom and Phra That Ing Hang temples, knowledgeable scholars, and local academic local leaders. The study areas include Phra That Phanom temple and Phra That Ing Hang. The study tool is an interview form. The research results were found that: 1. The legend of Urangkathat (Urankathat Tales) is classified as religious literature contains stories about the history of Buddhism and the country in both Lao PDR and the northeastern region of Thailand. The local people, especially the elderly, will know this legend through telling it as a 'legend' that records various stories of Buddhism that spread into both sides of the Mekong River Land. 2. Urangkathat Traditional beliefs of communities nearby Phra That Phanom temple and Phra That Ing Hang temple relate beliefs that the Lord Buddha came to Phu Kamphra for the mission of predicting the location for the relics of the Buddha at Phu Kamphra. 3. People's beliefs appear in the form of creating Buddhist art in the form of a pagoda and in the form of worship and in appropriated methods on various occasions. The cultural relationship of people on both sides of the Mekong regarding the legend of the Urangkathat relics, including the worship of Phra That such as Bun Phawet, Songkran festival, Boat racing ceremony, Lai Rua Fai festival, Katin merit-making ceremony and Loy Kratong festival.

Keyword: the Legend Unrankathat; Cultural World Heritage; Mekong Communities

1. บทนำ

จังหวัดในประเทศไทยที่อยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงประกอบ 8 จังหวัด มีลุ่มน้ำสาขา 29 ลุ่มน้ำ ครอบคลุมพื้นที่ ดังนี้ คือ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุบลราชธานี องค์พระธาตุพนมประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ประดิษฐาน ณ ริมฝั่งแม่น้ำโขง ถนนชยางกูร บ้านธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีลักษณะเป็นเจดีย์รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยอิฐ กว้างด้านละ 12.33 เมตร สูง 53.6 เมตร มีกำแพงล้อมองค์พระธาตุ 4 ชั้น องค์พระธาตุตั้งอยู่บนภูกำพร้า (เนินดินสูงจากพื้นธรรมดาประมาณ 3 เมตร) ภายในบริเวณมีบึงขนาดใหญ่เรียกว่าบึงธาตุพนม ในวันเพ็ญเดือน 3 ถึง แรม 1 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี จะมีงานประจำปีเพื่อเป็นการนมัสการพระธาตุพนม และพระธาตุพนมเป็นพระธาตุพนมประจำวันเกิดของผู้เกิดปีวอก (นาฏวิภา ชลิตานนท์, 2524).

ซึ่งตามตำนานอุรังคธาตุ ได้กล่าวถึงการสร้างพระธาตุพนมว่า ถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 8 เพื่อบรรจุพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอกของพระพุทธเจ้า) แต่ตามหลักฐานการขุดค้นโดยกรมศิลปากรเมื่อครั้งบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่พบว่าเดิมทีที่แห่งนี้เป็นพื้นที่ราบอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงเก่า มีเกาะดอนอยู่บริเวณหน้าวัด (ปัจจุบันดินเลนกลายเป็นถนน ชุมชนไปแล้ว) และมีร่องรอยของการอยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ต่อมาเมื่ออิทธิพลทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ฮินดูเข้ามา ทำให้บริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำโขงในช่วงเวลานี้ถูกปรับให้กลายเป็นเนินดินสูง ด้วยวิธีการขุดดินให้เป็นคูน้ำทางด้านทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศเหนือ แล้วนำดินส่วนที่ขุดถมให้กลายเป็นเนินดินบริเวณตรงกลางของคูน้ำ ในขณะที่ทางฝั่งทิศตะวันออกใช้เส้นทางเดินของแม่น้ำโขงเก่าเป็นคูน้ำ ดังนั้นเนินดินบริเวณธาตุพนมจึงลาดลงไปทางทิศ

ตะวันออก เมื่อถมดินจนเป็นเนินแล้วก็ทำการกระทุ้งดินจนอัดแน่นแล้ววางรากฐานของพระธาตุอยู่บริเวณใจกลางของเนินดินด้วยอิฐ แล้วจึงทำการก่ออิฐขึ้นมาให้เป็นรูปทรงปราสาทอิฐในศาสนาพราหมณ์ฮินดู เมื่อก่ออิฐจนเป็นทรงปราสาทแล้วจึงทำการแกะสลักให้เป็นลวดลายในลำดับต่อมา ซึ่งยุคสมัยของการสร้างพระธาตุพนมนั้น คณะกรมศิลปากรได้กำหนดอายุว่า สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 ตรงกับศิลปะขอมก่อนเมืองพระนคร และศิลปะจามหมี่เขิน ดังเดิม (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ , 2532).

วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร และภาคประชาชน ได้เสนอแนวทางขอยกพระธาตุพนมสู่มรดกโลกทางวัฒนธรรม โดยทางจังหวัดนครพนมได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อขอขึ้นทะเบียนพระธาตุพนมเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม จนได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี และสั่งให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เสนอพระพระธาตุพนมเข้าสู่บัญชีเบื้องต้น หรือที่เรียกว่า Tentative List เพื่อนำเสนอเป็นแหล่งมรดกโลก จึงทำให้บัญชีของพระธาตุพนมถูกขึ้นทะเบียนของยูเนสโกเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 ที่ผ่านมา ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ใช้นำเสนอตอนนั้นใช้ 3 หลักเกณฑ์ คือ หลักเกณฑ์ที่ 1 เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของมนุษย์ , หลักเกณฑ์ที่ 2 เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งทางวัฒนธรรม และหลักเกณฑ์ที่ 3 มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ หรือมีความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

ซึ่งหากศึกษาโดยละเอียดจะทำให้ทราบว่า พระธาตุพนมเป็นปราสาทที่ร่วมสมัยกับศิลปะขอมต้นเมืองพระนคร ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 โดยดูได้จากโครงสร้างทางศิลปกรรม การประดับลวดลาย และเทียบเคียงจากศิลปะรอบข้างอย่างพระธาตุอิงฮัง และพระธาตุโพน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (โสม พระไชยเมธม, 2549). ซึ่งเดิมทีก็เคยเป็นปราสาทขอมมาก่อนเช่นกัน ซึ่งหลังจากหลักฐานเหล่านี้ทำให้ทราบว่า ศิลปะที่พระธาตุพนมในยุคแรกนั้น เป็นศิลปะที่มีการผสมผสานจากหลายสายด้วยกัน ทั้งศิลปะแบบขอมก่อนพระนคร (พุทธศตวรรษที่ 12-14) ต้นพระนคร (พุทธศตวรรษที่ 15) และจามแบบหมี่เขิน (พุทธศตวรรษที่ 15) ผสมผสานกับศิลปะดั้งเดิมคือศิลปะทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) โดยศาสนาพราหมณ์ฮินดูและรูปแบบทางศิลปกรรมนั้นรับมาจากช่างทางฝั่งประเทศลาวที่อยู่อาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำเซบั้งไฟ ซึ่งอาจจะเคลื่อนย้ายมาจากพระธาตุอิงฮังหรือฝั่งตรงข้ามกับพระธาตุพนมก็ได้ (พระคำพันธ์ ผิวกระจำ และ ประยูร แสงใส, 2560).

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านานอูรังคธาตุสองฝั่งโขง
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอูรังคธาตุ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอูรังคธาตุ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาวิเคราะห์ และรวบรวมองค์ความรู้ ความเชื่อดั้งเดิม และศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุ

เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเอกสารที่จะศึกษาดังต่อไปนี้

1.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source)

หนังสือตำราที่เกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุ องค์พระธาตุพนม และ พระธาตุอิงฮัง

1.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source)

ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความเชื่อดั้งเดิม ตำนานพระธาตุพนม ตำนานพระธาตุอิงฮัง มรดกอีสาน พระพุทธศาสนาในประเทศไทยและลาว

2. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

2.1 ประชากร คือ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม และวัดพระธาตุอิงฮัง หรือพระภิกษุสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง ประชาชนผู้รู้ และประชาชนชาวบ้าน ประชาชนผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาและมีความรอบรู้เกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุ นักวิชาการท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น รวมทั้งหมด 20 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักพื้นที่วิจัยวัดพระธาตุพนม ได้แก่ พระสงฆ์ ประชาชนท้องถิ่น ประชาชน นักวิชาการ และผู้นำท้องถิ่น ที่มีความใกล้ชิดกับองค์พระธาตุพนม พื้นที่วิจัยวัดพระธาตุพนม จำนวน 10 รูป/คน ผู้ให้ข้อมูลหลักพื้นที่วิจัยวัดพระธาตุอิงฮัง ได้แก่ พระสงฆ์ ประชาชนท้องถิ่น ประชาชน นักวิชาการ และผู้นำท้องถิ่น ที่มีความใกล้ชิดกับองค์พระธาตุพนม พื้นที่วิจัยวัดพระธาตุอิงฮัง จำนวน 10 รูป/คน

2.3 กลุ่มเป้าหมาย คือ ได้แก่ พระสงฆ์ ประชาชนท้องถิ่น ประชาชน นักวิชาการ และผู้นำท้องถิ่น ที่มีความใกล้ชิดกับองค์พระธาตุพนม โดยเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยเป็นแบบสัมภาษณ์พระสงฆ์และฆราวาส ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล และ ตอนที่ 2 ข้อมูลความเห็นเรื่องตำนานอุรังคธาตุในฐานะ

มรดกโลกทางวัฒนธรรมของชุมชนสองฝั่งโขง นอกจากนี้ ยังมีอุปกรณ์ที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก และเครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยนัดหมาย วัน เวลา สำหรับการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามวัน เวลา ที่นัดหมาย ซึ่งผู้วิจัยจะสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกลุ่มเป้าหมายโดยใช้ประเด็น แนวทางการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการรวบรวมข้อคิดเห็นแล้วบรรยายข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

4. ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ตำนานอุรังคธาตุสองฝั่งโขง

พบว่า ตำนานอุรังคธาตุ (อุรังคนิทาน) จัดเป็นวรรณกรรมเชิงศาสนาเนื่องจากมีเนื้อหาเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและบ้านเมืองทั้งใน สปป.ลาว และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นโดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ผู้สูงอายุจะรู้จักตำนานเรื่องนี้ผ่านการบอกเล่าในฐาน “ตำนาน” ที่บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่เข้ามาที่ดินแดนสุวรรณภูมิหรือดินแดนสองฝั่งโขง ซึ่งตำนานอุรังคธาตุมีประวัติความเป็นมาจากอิทธิพลของการแตงนิทานหรือตำนานที่เกี่ยวกับการเสด็จมาของพระพุทธองค์สู่ดินแดนอื่นที่ไม่ใช่อินเดียของชาวพุทธ นอกจากนั้นที่มาของตำนานอุรังคธาตุ ยังเปรียบเสมือนวรรณกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อใช้เป็นตำราบอกเล่าประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในกลุ่มแม่น้ำโขงและประวัติบ้านเมืองที่เกี่ยวข้องโดยมีแนวคิดสำคัญที่แทรกอยู่ในตำนาน คือ

1. เรื่องพระธาตุและสถานที่ประดิษฐานพระธาตุ ณ ภูคำพร้าว
2. เรื่องการประทับรอยพระพุทธบาท ณ พุทธสถานที่สำคัญ
3. เรื่องชุมชนหรือบ้านเมืองในดินแดนสองฝั่งโขง
4. เรื่องหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา
5. เรื่องความเชื่อเรื่องพญานาคกับการรักษาพระพุทธศาสนา
6. เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในดินแดนสองฝั่งโขง

ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ล้วนแต่มีผลต่อความเชื่อของชาวพุทธอีสานซึ่งสอดคล้องกับ ความเห็นของพิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ที่กล่าวไว้ในบทนำของหนังสืออุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนม ที่กรมศิลปากรจัดพิมพ์ขึ้น โดยสรุปว่า อุรังคธาตุนิทานน่าจะถูกแต่งขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยธรรมมกราช โดยพระยาศรีไชยชมพู่ (พระมหาสม สุมน, 2552). (เพชรสะหมอน พอนวิไลศักดิ์, 2545).

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอุรังค

ธาตุ

เนื่องจากตำนานอูรังคราตุนั้น ความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนใกล้เคียงวัดพระธาตุพนม และ พระธาตุอิงฮัง มีความเชื่อที่สัมพันธ์กัน นั่นคือ การเสด็จมาของพระพุทธเจ้าสู่ภูเก้าพราเพื่อภารกิจในการพยากรณ์สถานที่สำหรับประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่ภูเก้าพรา อิงรัง (อิงฮัง) นอกจากนั้นก็เพื่อการเสด็จมาพยากรณ์บ้านเมือง เพื่อประทับรอยพระพุทธบาท และ เพื่อปราบพญานาค ซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการประกาศพระพุทธศาสนาในอนาคต โดยมีการลำดับเรื่องราวคือ

1. ช่วงระยะเวลาก่อนพระพุทธเจ้าปรินิพพาน
2. ช่วงระยะเวลาหลังจากพระพุทธเจ้าเข้าสู่ปรินิพพาน 8 ปี
3. ช่วงร่วมระยะเวลาเดียวกันกับพระเจ้าอโศกมหาราช
4. ช่วงระยะเวลาแห่งราชอาณาจักรลาวล้านช้าง

โดยวัตถุประสงค์ของตำนานอูรังคราตุนั้นได้บันทึกไว้เป็นวรรณกรรมซึ่งเรียกว่าอูรังคินิทาน คือ

1. เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อกำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์
3. เพื่อเขียนประวัติศาสตร์
4. เพื่อเชิดชูกษัตริย์
5. เพื่อเล่าประวัติวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

โดยที่ผู้แต่งเดิมเชื่อว่าเป็นพระอรหันต์ทั้ง 5 พระองค์แต่งไว้ที่เมืองอินทปัตถ์ แล้วได้ถูกค้นพบในรัชสมัยของพระเจ้าโพธิสาลราชกุมาร และมีการรวบรวมเรียบเรียงใหม่ โดยพญาศรีไชยชมพู่ ในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช โดยเนื้อเรื่องตอนที่เรียบเรียงครั้งล่าสุดนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายพระราชประวัติของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช โดยมาก และมีเนื้อหากลางถึงพุทธสถานที่ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงทั้งหมด 15 แห่ง ซึ่งมีอยู่ใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) 5 แห่ง และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย อีก 10 แห่ง รวมทั้งพระธาตุพนม ซึ่งชาว พุทธอีสานเชื่อว่าเนื้อหาในอูรังคราตุนิทานนั้นเป็นเรื่องจริง เพราะมีเล่าไว้ในตำนานทางศาสนาที่ ตนเองนับถือ ประกอบกับมีหลักฐานคือพุทธสถานต่าง ๆ เช่นพระธาตุพนมและพระธาตุอิงฮังเป็นเครื่องยืนยัน และชาวพุทธอีสานและ สปป. ลาว มีพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นทุนเดิมอยู่แล้วนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาของอติเทพ ผาทา ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงสำรวจพุทธสถานที่ปรากฏในอูรังคราตุนิทาน (ตำนานพระธาตุพนม) โดยสรุปว่าพุทธสถานที่ปรากฏใน ตำนานอูรังคราตุนิทานมีอยู่ในดินแดนทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำโขง และสอดคล้องกับการศึกษาของอุทัย ภัทรสุข ที่ศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง โดย สรุปว่า พระธาตุพนมได้มีอิทธิพลต่อความเชื่อของชุมชนลุ่มน้ำโขงได้ทำให้เกิดการสักการะบูชาในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน (พระครูศรีปริยัติการ , 2564).

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอูรังคราตุนิทาน

พบว่า ความเชื่อของประชาชนในพระธาตุพนมจะปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งในรูปแบบของการสร้างพุทธศิลป์แบบเจดีย์ ซึ่งปรากฏทั่วไปในลุ่มแม่น้ำโขง และทั้งในรูปแบบของการบูชาสักการะด้วยวิธีการ ในโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ดังนั้น พระธาตุพนมจึงเป็นที่สนใจของผู้ที่ศรัทธาและนักท่องเที่ยวทั่วไป ในปัจจุบัน ทั้งนี้ เป็นเพราะพระธาตุพนมหรือภูเก้าพร้าในตำนานอูรังคราตุ นั้น เป็นเป้าหมายหลักของการเสด็จมาของพระพุทธเจ้า โดยผู้แต่งอูรังคราตุนิทาน กำหนดให้เป็นแก่งของเรื่องโดยมี การพรรณนาถึงการสร้างพระธาตุพนมไว้อย่างชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอนจนคนรุ่นต่อ ๆ มาเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงและบุคคลในเรื่องมีตัวตนจริง ๆ ด้วย นอกจากนั้น พระธาตุพนมยังได้รับการเอาใจใส่หรือ เป็นที่ศรัทธาของชนชั้นปกครองในอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่กษัตริย์ลาวล้านช้างนับแต่พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชได้เสด็จมาสักการะและบูรณะ รวมทั้งมอบคนให้เป็นข้าโอกาสในแต่ละครั้งของการบูรณะด้วย ทั้ง บรรดาข้าโอกาสก็ยังสำนึกในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไว้ จนทำให้พระธาตุพนมได้กลายเป็นแบบอย่างของการสร้างเจดีย์หรือธาตุต่าง ๆ กระจายไปในลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งโดยเฉพาะรูปแบบการสร้างพุทธเจดีย์ในลาวและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยนั้น ได้ยึดเอารูปแบบของการสร้างเจดีย์แบบพระธาตุพนม เป็นสำคัญ คือทรงเจดีย์สี่เหลี่ยมภายใต้แนวคิดเรื่องการทำอุบมุงหรืออุโมงค์เพื่อประดิษฐานพระบรม สารีริกธาตุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทศพล อาจหาญ ที่ศึกษาเรื่อง ข้าโอกาสพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ที่กล่าวว่า แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมข้าโอกาสเป็นผลมาจากความเชื่อที่มีต่อพระธาตุพนม

ประชาชนบริเวณพระธาตุอิงฮัง สปป. ลาว ไม่ได้มีบันทึกเกี่ยวกับตำนานอูรังคราตุไว้อย่างชัดเจนในรูปแบบของอูรังคราตุนิทานเหมือนของพระธาตุพนม แต่ก็ยังเคารพบูชาสักการะ ตามความเชื่อที่ว่าตำนานอูรังคราตุเป็นเรื่องจริง โดยมีประชาชนส่วนหนึ่งนำความเชื่อนี้จากฝั่งไทยนำไปเล่าสู่กันฟัง ผสมผสานกับความเชื่อท้องถิ่นที่ถือสืบต่อกันเรื่อยมาและความเชื่อในหลักคำสอนพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์บางอย่างที่ตนเองได้ประสบ จนนำไปสู่ความเชื่อว่า เป็นเรื่องจริงและมีแนวทางในการปฏิบัติหรือการบูชาวัดพระธาตุอิงฮังในโอกาสต่าง ๆ (พระวงศกร สุเมธ, 2560).

นอกจากนั้นยังพบว่าความเชื่อในพุทธสถานทั้งสองแห่ง ได้ส่งผลต่อการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ประเพณีการจัดการเฉลิมฉลองประจำปี อันนำมาซึ่งเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพจิตใจอย่างยั่งยืนของชุมชนทั้งสองแห่งด้วย

5. อภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ตำนานอูรังคราตุในฐานะมรดกโลกทางวัฒนธรรมของชุมชนสองฝั่งโขง” ซึ่งความเชื่อเป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างหนึ่ง เมื่อมนุษย์ยังต้องการความรู้ที่ถูกต้องในสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองเข้าไปสัมพันธ์ด้วย จึงได้อาศัยความเชื่อที่ตนเองสร้างขึ้นมาและการบอกเล่าหรือประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลอื่นที่ตนเองเชื่อถือ เพื่อให้ได้รับคำตอบในสิ่งที่ยังมีความสงสัยหรือยังไม่ชัดเจน แม้ว่าความเชื่อจะเป็นนามธรรมที่มีอาจจับต้องสัมผัสได้ด้วยอวัยวะหรือระบบสัมผัสส่วนใด ๆ ของร่างกายก็ตาม แต่อาศัยการแปรความได้จากการจากการสนทนา การพูดคุย การสัมภาษณ์ หรือ การสังเกตผ่านกิจกรรมหรือ

พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เนื่องด้วยความเชื่อนั้น ๆ ซึ่งมีการยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา จนทำให้ความเชื่อได้กลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมวลมนุษย์ และความเชื่อยังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อที่มนุษย์ยังไม่เข้าใจในชีวิตหรือความจริงในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มนุษย์จึงมีความคิดเห็นโดย การคาดเดาไปต่าง ๆ นานาตามแต่สติปัญญาของตน แม้แต่ความเชื่อของชาวพุทธเกี่ยวกับพระธาตุพนม ในประเทศไทย และพระธาตุอิงฮัง ใน สปป. ลาว ซึ่งเป็นสิ่งที่ยังต้องทำความเข้าใจอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อของชาวพุทธสองฝั่งโขงเกี่ยวกับพระธาตุพนมและพระธาตุอิงฮัง มีพื้นฐานมากจากตำนานปุชนิยสถานและปุชนิยวัตถุที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์ในพุทธศาสนาใน ท่องถิ่น คือตำนานอรัญคธาตุ ซึ่งอยู่ในการรับรู้ของชาวพุทธทั้งสองฝั่งโขงมาแต่อดีต และตำนานดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากกระแสพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทนิกายลังกาวงศ์ที่ผ่านเข้ามาในสุโขทัยและล้านนา โดยมีอาณาจักรล้านนาเป็นต้นแบบของการเขียนเอกสารตำราทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นแหล่งรวมของนักคตินักเขียน เช่น พระสิริมังคลาจารย์และพระรัตนปัญญาเถระ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่าประวัติความเป็นมาของตำนานอรัญคธาตุที่ได้ถูกบันทึกในรูปแบบอรัญคนิทาน ซึ่งน่าจะเกิดขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-22 เพราะหลักฐานทางล้านนาระบุชัดเจนว่าบรรดาด้านานเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนาทั้งหมดของล้านนา ซึ่งเป็นต้นแบบของการเขียนอรัญคนิทานนั้น เกิดขึ้นในช่วงรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช (ปี พ.ศ. 2020) เนื่องจากเป็นช่วงที่มีการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เป็นลายลักษณ์อักษรและมีความเจริญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้พระภิกษุชาวล้านช้างส่วนหนึ่งได้เดินทางมาศึกษาพระพุทธรูปศาสนาที่สุโขทัยและล้านช้าง แล้วกลับไปสอนวิธีการเขียนตำนานบ้านเมืองเพื่อถวายแก่พระราชาหรือพระราชามีดำรัสให้พระคุณเจ้าที่มีความรู้ได้จดจารและจารึกเรื่องราวของพระพุทธรูปศาสนา ประวัติศาสตร์บ้านเมืองและอื่น ๆ ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสมัยนิยม โดยเฉพาะตำนานอรัญคธาตุ หรือ อรัญคธาตุนิทาน (ตำนานพระธาตุพนม) ฉบับของกรมศิลปากรจัดพิมพ์ระบุว่าอรัญคธาตุนิทาน (ตำนานพระธาตุพนม) นานจะได้รับการแต่งขึ้นใน พ.ศ.2181-2235 สมัยของพระเจ้า สุริยธรรมมกราช โดยพระยาศรีไชยชมพู่ซึ่งเป็นผู้รู้ภาษาบาลีมากและเป็นข้าราชการในราชสำนัก เนื่องจากมีเนื้อหาที่ระบุถึงปี พ.ศ. ซึ่งตรงกับการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าสุริยธรรมมกราช หรืออาจ ถูกเขียนขึ้นมาก่อนหน้าด้วยซ้ำ เนื่องจากมีตำนานในลักษณะเดียวกันนี้เกิดขึ้นมาก่อนแล้ว คือ “ตำนานพระเจ้าเลียบโลก” แต่ข้อความมาหยุดตรงสมัยขององค์ท่านจะเป็นเพราะมีการปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อให้พระองค์ได้มีรายชื่อปรากฏในตำนานด้วย ซึ่งเนื้อหาของอรัญคธาตุนิทาน (ตำนานพระธาตุพนม) นั้นในคัมภีร์โบราณมี 7 ผูก แบ่งเป็น 3 หมวด คือ ก) นครนิทานกล่าวถึง ประวัติบ้านเมืองและแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ มีแม่น้ำโขง เป็นต้น ข) อรัญคนิทาน กล่าวถึงประวัติพระอรัญคธาตุจนถึงการนำมาบรรจุไว้ที่ภูเก้าพรานี้และ ค) ศาสนนิทาน กล่าวถึงพระพุทธศาสนาความ เป็นไปของคณะสงฆ์ในยุคแรก ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อซึ่งเป็นความรู้สึกและเป็นนามธรรมต่อชาวพุทธ ในท้องถิ่น ที่เดิมมีความเชื่อแบบดั้งเดิมที่เชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ เมื่อมีแนวคิดเรื่อง อรัญคธาตุเข้ามาซึ่งเจือด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ยิ่งทำให้เกิดความเชื่อจึงนำไปสู่การสร้างพุทธสถาน ในสถานที่ที่ตำนานอรัญคธาตุนิทานได้กล่าวไว้และมีการบูชาสักการะสืบมา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ของซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาบุญนำ ปรุกโก (คน

หมั่น) ที่ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและ การบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง และมีความเห็นวาทในดินแดน ล้านช้างมีคติการสร้างและการ บูชาพระธาตุโดยมีการผสมความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาจึงมีการสร้างพุทธสถานให้ปรากฏเป็นรูปธรรมและมีการบูรณปฏิสังขรณ์สืบมาตามแต่ละยุคสมัย และการศึกษาของ อธิเทพ ผาทา ในรายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงสำรวจ พุทธสถานที่ปรากฏในอุรังคธาตุนิทาน (ตำนานพระธาตุพนม) ซึ่งกล่าวถึงพุทธสถานที่เกิดขึ้นในดินแดนลุ่มน้ำโขงนั้น สร้างมาด้วยความเชื่อในอุรังคธาตุนิทาน(ตำนานพระธาตุพนม) เพื่อเป็นสถานที่ ระลึกถึงว่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาประทับทำพุทธกิจในดินแดนแถบนี้ รวมทั้งการศึกษาของ อุทัย ภัทรสุข ที่ศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมชุมชนลุ่มน้ำโขง โดยสรุปว่า พระธาตุพนมได้ก่อให้เกิดจารีตปฏิบัติของชุมชนในลุ่มน้ำโขงตามความเชื่อ นอกจากนี้ความเชื่อของ ชาวพุทธอีสานเกี่ยวกับพระธาตุพนมและพระพุทธบาทเวินปลายังมีผลต่อการท่องเที่ยวที่นำความเจริญมาสู่ ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของบุรกรณ บริบูรณ์ ที่วิจัยเรื่อง การศึกษาเอกลักษณ์ด้านความเชื่อและ วัฒนธรรมประเพณีของประชาชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงตอพระธาตุพนม ซึ่งเป็น รายงานการวิจัยเพื่อ สนับสนุนให้พระธาตุพนมเป็นมรดกโลกที่กล่าวโดยสรุปว่าพระธาตุพนมมีสว่นนำความเจริญด้านการท่องเที่ยวมาสู่จังหวัดนครพนม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1) องค์ความรู้ตำนานอุรังคธาตุสองฝั่งโขง

1. ศูนย์กลางความเชื่อ

- ตำนานอุรังคธาตุกล่าวถึงการบรรจุพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ ณ องค์พระธาตุพนม
- ทำให้พระธาตุพนมกลายเป็นศูนย์กลางความศรัทธาและความเชื่อของพุทธศาสนิกชน
- ผู้คนจากทั่วสารทิศเดินทางมาสักการะบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล

2. สัญลักษณ์ความศักดิ์สิทธิ์

- พระธาตุพนมปรากฏในตำนานพื้นบ้านและวรรณคดี สะท้อนให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์และความยิ่งใหญ่
- องค์พระธาตุพนมเปรียบเสมือนเสาหลักทางจิตใจของชุมชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน

3. มรดกทางวัฒนธรรม

- พระธาตุพนมเป็นโบราณสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองนครพนมมายาวนานกว่า 2,000 ปี
- สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ
- เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

4. แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา

- พระธาตุพนมดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก

- ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้กับชุมชน
- เป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยไปยังนานาชาติ

5. ตัวแทนความสามัคคี

- พระธาตุพนมเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา
- เป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีและความปรองดอง
- ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2) วิเคราะห์ความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุ

- มีความเชื่อเรื่องเทพารักษ์
- มีความเชื่อเรื่องพญานาค
- มีความเชื่อเรื่องข้าโอกาส
- ความเชื่อเรื่องห้ามเก็บก้อนอิฐ หิน ที่ใช้สร้างองค์พระธาตุกลับไป มิเช่นนั้นจะเกิดอาเพศกับตนเองและครอบครัว
- มีความเชื่อเรื่องผี

และความเชื่อเกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุนั้นยังปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งในรูปแบบของการสร้างพุทธศิลป์แบบเจดีย์ ซึ่งปรากฏทั่วไปในลุ่มแม่น้ำโขง และทั้งในรูปแบบของการบูชาสักการะด้วยวิธีการในโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ดังนั้น จึงเป็นที่สนใจของผู้ที่ศรัทธาและนักท่องเที่ยวทั่วไปในปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะจากตำนานอุรังคธาตุนั้น เป้าหมายหลักของการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าคือการมาที่ภูมำพร้าวหรือพระธาตุพนม โดยมีตำนานกล่าวเป็นแก่นของเรื่องโดยมีการพรรณนาถึงการสร้างพระธาตุพนมไว้อย่างชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอนจนคนรุ่นต่อ ๆ มาเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงและบุคคลในตำนานมีตัวตนจริง ๆ ด้วย นอกจากนี้พระธาตุพนมและพระธาตุอิงฮัง ยังได้รับการเอาใจใส่บูรณปฏิสังขรณ์เรื่อยมาจากอดีตจนปัจจุบัน โดยที่กษัตริย์ลาวล้านช้างนับแต่พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชได้เสด็จมาสักการะและบูรณะ รวมทั้งมอบคนให้เป็นข้าโอกาสในแต่ละครั้งของการบูรณะด้วย ทั้งบรรดาศักดิ์ยังสำนึกในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไว้ จนทำให้พระธาตุทั้งสอง โดยเฉพาะพระธาตุพนมได้กลายเป็นแบบอย่างของการสร้างเจดีย์หรือธาตุต่าง ๆ กระจายไปในลุ่มน้ำโขง ซึ่งโดยเฉพาะรูปแบบการสร้างพุทธเจดีย์ในลาวและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยนั้น ได้ยึดเอารูปแบบของการสร้างเจดีย์แบบพระธาตุพนมเป็นสำคัญ คือทรงเจดีย์สี่เหลี่ยมภายใต้แนวคิดเรื่องการทำอุบมุงหรืออุโมงค์เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

1) ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนสองฝั่งโขงเกี่ยวกับตำนานอุรังคธาตุ

ประชาชนสองฝั่งโขง ในตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งมีองค์พระธาตุพนมเป็นศูนย์รวมจิตใจ และ เมืองคันทะบุรี แขวงสะหวันนะเขต สปป. ลาว ที่มีพระธาตุอิงฮัง เป็นศูนย์รวมจิตใจนั้น มีวัฒนธรรมร่วมกันหลายอย่าง ซึ่งสืบเนื่องมาจากตำนานอุรังคธาตุ

- การจัดงานนมัสการพระธาตุพนมซึ่งเป็นงานที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี รวม 9 วัน 9 คืน เพื่อให้พุทธศาสนิกชน

จากทั้งสองฝั่งโขงรวมถึงนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่สนใจเดินทางมานมัสการเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต โดยมีความเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของตนเอง

- การสักการะบูชาองค์พระธาตุพนมและพระธาตุอิงฮัง ที่มีเครื่องสักการะบูชาแบบเดียวกัน นั่นคือ มี ดอกไม้ ธูป เทียน ขันหมากเบ็ง ขันห้า และปราสาทผึ้ง
- การฟ้อนถวายเป็นพุทธบูชา
- การจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีบุญผะเหวดร่วมกัน
- การจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีสงกรานต์ร่วมกัน
- การจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีบุญบั้งไฟร่วมกัน
- การจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีบุญบั้งไฟร่วมกัน
- การจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีบุญกฐินร่วมกัน
- การจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีลอยกระทงร่วมกัน
- การจัดแสดงอาหาร ของดีสองฝั่งโขงร่วมกัน
- การจัดแสดงวันวัฒนธรรมสองฝั่งโขงร่วมกัน

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฐานราก โดยอาศัยกิจกรรมตามความเชื่อและประเพณีอันเป็นวิถีชาวบ้านแบบท้องถิ่นที่อยู่กับความเชื่อทางศาสนา พุทธสถานอย่างพระธาตุพนม สามารถที่จะพัฒนาให้มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ โดยเฉพาะประชาชนจาก สปป.ลาว และประชาชนที่มีความเชื่อใกล้เคียงและสอดคล้องกับไทยเป็นอย่างมาก นั่นคือชุมชนพระธาตุอิงฮัง ให้มาสักการะบูชาองค์พระธาตุพนมได้มากขึ้น โดยเฉพาะพระธาตุพนมที่เป็นทั้งสัญลักษณ์ของจังหวัดนครพนม เป็นทั้งสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา และเป็นทั้งอารยธรรมและวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดจากความเชื่อของผู้คนในลุ่มน้ำโขง ซึ่งตั้งอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสมคืออยู่กึ่งกลางระหว่างตัวจังหวัดนครพนม มุกดาหาร และใกล้กับสะพานข้ามแม่น้ำโขง คือสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ทั้งสองแห่ง ทำให้การเดินทางของผู้ที่มีความประสงค์จะแสวงบุญสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก และจากการที่องค์พระธาตุพนมในฐานะศูนย์กลางของพุทธสถานในลุ่มน้ำโขง ที่สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมเข้าหาพุทธสถานตามตำนานอุรังคธาตุ แห่งอื่น ๆ ในจังหวัดใกล้เคียง อันจะนำรายได้มาสู่ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และ ควรสร้างหรือกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดนครพนม โดยเฉพาะเส้นทางจักรยานที่จังหวัดนครพนมสร้างเพื่อท่องเที่ยวในจังหวัด ควรเชื่อมต่อให้ถึงองค์พระธาตุพนม และสามารถมีจุดเริ่มต้นที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ในจังหวัดมุกดาหารซึ่งอยู่ติดกับแขวงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระธาตุอิงฮัง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ประเด็นที่น่าสนใจจากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ตำนานอุรังคธาตุในฐานะมรดกโลกทางวัฒนธรรมของชุมชนสองฝั่งโขง” ผู้วิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในประเด็นเหล่านี้ คือ

1. ควรศึกษาภาษาสัญลักษณ์ของเครื่องสักการบูชาพุทธสถานที่ปรากฏตามตำนานอุรังคธาตุ เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมายและความสำคัญของเครื่องสักการบูชาที่มีผู้นำมาบูชา เช่น ผ้าห่มพระธาตุพนม พานบายศรี ชันหมากเบ็ง และปราสาทผึ้ง อันจะนำไปสู่การผลิตเครื่องสักการบูชาเหล่านี้ในชุมชน

2. ควรศึกษาการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในกลุ่มน้ำโขงโยใช้องค์พระธาตุพนมเป็นแกนหลัก เพื่อสร้างเครือข่ายดูแลและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มน้ำโขง ซึ่งในจังหวัดนครพนมมีพุทธสถานสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นวัตถุดิบทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่รอการพัฒนาเพื่อต้อนรับผู้ที่มีศรัทธามาแสวงบุญอีกเป็นจำนวนมาก

3. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาชุดความรู้เรื่องบูรณะพระธาตุพนมในสมัยต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์การบูรณะในแต่ละครั้ง ซึ่งนอกจากความทรุดโทรมของพระธาตุพนมแล้ว น่าจะมีเหตุผลอื่น เช่น การต่อยอดพระธาตุพนมในสมัยจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม ที่มีเหตุผลทางการเมืองแฝงอยู่และการหุ้มทองคำปลียอดองค์พระธาตุพนมของคณะเข้มทิศชีวิตด้วย

เอกสารอ้างอิง

- นาฏวิภา ชลิตานนท์. (2524). *ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: 107- 120.
- พิเศษ เจียจันทรพงษ์. (2532). *บทนำ ใน กรมศิลปากร. อุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนม*, กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์: 13 - 15.
- พระครูศรีปริยัติการ (อรุณ อาจริชัย) (2564). *ความเชื่อของชาวพุทธอีสานเกี่ยวกับพุทธสถานที่ปรากฏในอุรังคธาตุนิทาน (ตำนานพระธาตุพนม): ศึกษาเฉพาะกรณีพระธาตุพนมและพระพุทธรูปเวินปลา จังหวัดนครพนม*. ดุษฎีนิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระคำพันธ์ ผิวงระจ่าง และ ประยูร แสงใส. (2560). *การศึกษาวิเคราะห์พุทธศาสนาผ่านตำนานพระธาตุพนมและพระธาตุเชิงชุม*. วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2560: 200-202.
- พระมหาสม สุมน. (2552). *จดหมายเหตุท้ายเล่ม, อ้างใน พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว อุทุมมามาลา ป.ธ. 6), อุรังคธาตุนิทาน ตำนานพระธาตุพนม (พิสดาร)*. กรุงเทพมหานคร: จุฬ พับบลิชซิง: 196 - 197.
- พระวงศ์กร สุเมธ (เทพพนมพร). (2560). *ศึกษาวิเคราะห์ความสำคัญของพระธาตุอิงฮังที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. บทคัดย่อ.

เพชรสหมอน พอนวิไลสัก. (2545). *ประวัติพระธาตุอิงฮังและฮัต 12 ประเพณีลาว*. แขวงคำม่วน: ม.ป.ท.: 5-6.

โสม พระไชยะมิ่งถม (สายัน ดินแดง). (2549). *ประวัติพระธาตุอิงฮัง*. ทำถวาย พ.ศ. 2548 - 2549.

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. (2524). *แนวทางการศึกษาและวิจัยสาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย*.

กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ. : 140 - 141.